

*Ценностни аспекти на педагогическото ежедневие
Value Aspects of the Pedagogical Daily Round*

ИНОВАЦИОНЕН ПОТЕНЦИАЛ НА МЕТОДА НА ПРОЕКТИТЕ В НАЧАЛНОТО УЧИЛИЩЕ

Валерия Герова

СОУ „Д-р Петър Берон“, Пазарджик

Резюме. В съвременното образование началните учители все по-често търсят новаторски методи и похвати за събуждане на интереса на учениците към учебния материал и развиване на творческия им потенциал. Настоящата статия разкрива явлението метод на проектите, както и нагласата на учителите към иновационния метод в началното училище.

Keywords: project, method of projects, group-learning activities, project-learning activities, communication

В педагогическата литература се срещат различни названия на дидактическото явление метод на проектите, учебни проекти, учебно проектиране, проектна учебна дейност, проектен метод, проектнобазирано обучение и др. Буквалният превод на думата проект от латински е „издаващ се напред“, а от немски – „замислям, планирам действие или дейност“.

Съществуват множество определения на учебния проект, в който се поставя акцент върху активната самостоятелна дейност на обучаващите се, насочена към разрешаването на разнообразни личностнозначими проблеми и намираща въплъщение в реален продукт (Марулевска, 2009: 35).

Методът на проектите не е ново явление в педагогиката. Той възниква в началото на XX век в американското училище. В основите му са заложили идеите на хуманистичното направление във философията и образованието, разработени от американския философ и педагог Джон Дюи и неговия последовател У. Килпатрик. Те издигат идеята за обучение на активна основа чрез целенасочена дейност, съобразена с интересите на ученика.

Съвременната интерпретация на идеите на Джон Дюи се изразява в позволение на съвременния учител да използва потенциала на активните методи в обучението, естествено вписващи се в концепцията на личностноориентираната педагогика.

В концепцията на Джон Дюи познавателната активност на човека се детерминира преди всичко от необходимостта му да се приспособява и оцелява в средата, която го заобикаля, макар че и инстинктивното любопитство също играе немалка роля. В процеса на самостоятелно изследване детето трябва

да достигне до субективно нови знания за свойствата и закономерностите на предизвиканите интерес у него предмети и явления, а педагогът може само да отговаря на евентуално възникнали въпроси.

В българската педагогическа литература от първата половина на изминалия XX век методът на проектите намира широка научна интерпретация в трудовете на Д. Кацаров, Г. Пиръов, Хр. Николов и др.

В края на XX век може да се говори за прераждане на концепцията на „Инструменталната педагогика“. Наблюдава се нарастващ интерес към нещо забравено, чийто потенциал не е използван в пълна степен. В. Д. Симоненко отбелязва, че в руското образование методологична основа на възраждащия се метод на проектите е теорията на възраждането на интереса към идеите на Джон Дюи, намиращ ярък израз в развитието на активнопроблемните методи и форми на обучение в контекста на личностноориентираната педагогика. Идеите на Джон Дюи придобиват нова привлекателност. Развитието на детето следва да бъде деликатно подкрепяно, насочвано, съобразно вътрешните тенденции на разгръщане на личностния му потенциал. Важно място в новата синергетична интерпретация на метода на проектите заема постановката за взаимно допълване и обогатяване на теоретичното и практическото, дедукцията и индукцията, образното и логичното, емоционалното и рационалното в процеса на обучение.

Методът на проектите е органично свързан с обучението в сътрудничество, което се характеризира с:

- наличие на обща цел;
- чувство на индивидуална отговорност от страна на всеки участник в съвместната дейност;
- позитивна взаимна зависимост;
- рефлексия, осмисляне на процесите на взаимодействие с цел подобряване на ефективността на груповата дейност.

В процеса на осъществяване на индивидуална или групова изследователска дейност се създават условия за формиране и развитие на навици за междупersonностно взаимодействие между учениците, за изграждане на умения за съвместна работа и нейното довеждане до успешен край. Организацията на съвместната дейност, изпълнението на личностнозначима продуктивна работа помага да се решат често възникващи проблеми, свързани с повишаването на активността и с формирането на интерес към процеса на учене.

Особено внимание на педагогиката на сътрудничеството отделят и българските учени П. Петров и М. Атанасова, които характеризират педагогиката на сътрудничеството като педагогика на хуманните и демократични взаимоотношения, където ученето се осъществява без принуда, основано е на интересите и желанието на учениците и се използват образователният и възпитателният потенциал на обкръжаващата среда (Марулевска, 2009: 29). От своя страна, В. Георгиева проследява динамиката в развитието на основните подходи в технологичното

обучение (Георгиева, 1995: 101). Тя отбелязва, че обучението в сътрудничество е свързано с промяна на контекста на учебна среда, в която главно място заема работещата група, а между обучаващите и обучаемите се установяват отношения на партньорство и сътрудничество (Георгиева, 1995: 88).

„Кооперативната човешка дейност, в това число и съвместната учебна дейност на учениците в процеса на обучение, е свързана с решаването на два важни проблема. Първият е свързан с разбирането, изразява се в ефективна комуникация между членовете на екипите и между самите екипи, в утвърждаването на способности за обмен на информация, както и за начините за изразяване на мнения и чувства. Вторият проблем се отнася до намирането на баланс между интересите на отделните равнища на системата (между отделните членове на екипите като цяло, между учители, ученици, училищно ръководство) (Марулевска, 2009: 31).

Става въпрос за намаляване на конфронтацията чрез преодоляване на различни видове конфликти и установяване на отношения на взаимно уважение, толерантност и търпимост, без конформизъм.

Голям принос в изследването на проблемите на груповата форма на организация на учебната дейност има Д. Тодорина. Тя разработва технология на груповата учебна дейност на учениците в началните класове за поетапно овладяване, развитие и усъвършенстване на уменията и навиците на груповата учебна работа. Д. Тодорина създава критерии и показатели за установяване на равнището на формираност на уменията на учениците за работа в екип (Тодорина, 1994: 63–78). Екипната работа в процеса на обучение позволява преодоляване на субект-обектните взаимоотношения на равнище „учител–ученик“ и „ученик–ученик“ и постепенната им замяна с безспорно по-хуманна демократична същност на субект-субектните отношения (Тодорина, 1994: 78).

Важно място в учебната проектна дейност заема проблемът за общуването. Активната комуникация е задължителен елемент в процеса на работа над групови учебни проекти. Общуването е сложен, многостранен, нелинейно развиващ с процес, върху който оказва влияние богатата и разнообразна съвкупност от вътрешни и външни фактори.

Н. Чакъров разглежда обучението като съвкупност от специализирани, целенасочени педагогически взаимодействия. Стилът на общуване (авторитарен, либерален, демократичен) в процеса на обучение определя характера на взаимоотношенията на равнище „учител–ученик“ и „ученик–ученик“.

Важен е въпросът за усъвършенстването на взаимоотношенията „ученик–ученик“. В процеса на обучение най-добри възможности предоставя груповата форма на учебна дейност, основана на съвместната работа на учениците за решаване на конкретни проблеми и постигане на общи цели. Педагогическата литература дава възможност да се запознаем с редица положителни качества на груповата дейност. За да бъдат използвани потенциалните възможности на груповата форма на обучение по отношение на усъвършенстването на педаго-

гическото общуване е необходимо да се създадат условия за развитие на трите негови страни:

- комуникативна;
- интерактивна;
- перцептивна.

Д. Тодорина посочва най-важните признаци на общуването, в зависимост от тяхната роля и функции. Те са:

- субект-субектна комуникация (взаимен обмен на информация, идеи, минал опит, знания);
- субект-субектна интеракция (взаимодействие, взаимна координация, корекция и корелация);
- субект-субектна перцепция (взаимно възприемане, влияние, разбиране, съчувствие и отношение) (Тодорина, 2000: 274).

При работата с ученици от начална училищна възраст е необходимо съобразяване с някои специфични за тях особености – например силната емоционалност, склонността към подражание, засилена любознателност, ниска степен на самостоятелност.

Участието на учениците в проектна учебна дейност създава условия за самостоятелно мислене и действие, за откриване и решаване на проблеми чрез интегриране на знания от различни области, за развитие на способност за прогнозиране на резултати и възможни последствия от едни или други решения. В реализацията на метода на проектите основно място заема самостоятелната работа на учениците – по двойки, групово или индивидуална. Тя е насочена към решаването на определен проблем. Резултатите от дейността намират възплъщение в конкретен краен продукт, представен в подходяща за възприемане форма. Използват се разнообразни методи и средства на обучение, привличат се знания от различни сфери на науката, културата, изкуството.

„Бихме могли да определим учебната проектна дейност като самостоятелна творческа завършена работа на учащия се, съответстваща на неговите възрастови възможности и изпълнена в съответствие с алгоритъма на проектиране: от идеята до нейното възплъщение в реалност.“ (Марулевска, 2009: 36).

Цел на изследването – целта на настоящото изследване е да се установи отношението на анкетираните лица към иновационния метод на проектите в начално училище.

Инструментарий на изследването – изследването се осъществява с помощта на анкетна карта, включваща 10 въпроса. В анкетата са използвани преки въпроси, които дават възможност на всеки анкетиран да изрази своята собствена позиция и отворени въпроси, които не съдържат нито един вариант на отговор, а анкетируваният записва това, което желае, в специално определено място в анкетата. Преобладават вторият вид въпроси.

Обхват на изследването – изследването обхваща учители с педагогически стаж в системата на образованието от 8 до 38 г. Те са учители в начален етап, т.е. I – IV кл.

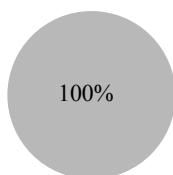
Провеждане на изследването – изследването се проведе в „СОУ Д-р Петър Берон“ – Пазарджик. Период на провеждане – 15.10.2012 г. – 19.10.2012 г.

Анализ на резултатите от изследването

Въпрос № 1: Какво според Вас представлява методът на проектите в училище? 40% от анкетираните са отговорили, че методът на проектите е възлагане на работа на учениците по зададена тема или актуален проблем, работейки на групи. 40% смятат, че методът на проектите дава възможност учениците да разширят знанията си в дадена област и да възприемат задълбочено учебното съдържание. Има учители, които не са пожелали да отговорят. Те са 20% от анкетираните.

Въпрос № 2: Има ли бъдеще методът на проектите в училище? 70% от учителите са отговорили, че иновационният метод има бъдеще. 10% са отговорили положително, но ако се попълнят пропуските. 10% смятат, че методът е подходящ за реализация при деца от II – IV кл., и 10 % казват, че методът може да се реализира при добре обмислени и ясни правила.

При въпрос № 3: Бихте ли използвали този метод в процеса на работа? отчитаме пълно единомислие, т.е. 100% от анкетираните биха използвали метода в процеса си на работа.

Всички анкетирани
са отговорили положително

Въпрос № 4: Участието на учениците в проектната учебна дейност създава условия за: самостоятелно мислене; решаване на проблеми чрез интегриране на знания от различни области; работа в екип; отрицателно влияние върху личностното развитие на учениците; демотивация в учебния процес; разгръщане творческия потенциал на учениците. Анкетираните имаха възможност да отбележат повече от един отговор. Получените резултати са следните: 70% от анкетираните смятат, че участието на учениците в проектна учебна дейност развива самостоятелното мислене, 50% казват, че се решават проблеми чрез интегриране на знания от различни области, 100% са изказали мнение, че се създават условия за работа в екип, и 70% мислят, че се разгръща творческият потенциал на учениците.

Въпрос № 5: Прилагали ли сте метода на проектите в своята работа? 80% са отговорили, че в процеса си на работа са прилагали метода на проектите, 10% – все още не, 10% не са дали отговор.

Въпрос № 6: Бихте ли използвали този метод отново? Въпросът отразява нагласата на педагозите за системното прилагане на метода на проектите –

80% от анкетиранияте са показали готовност за прилагане на метода в процеса на работа и биха го използвали отново, а **20%** не са пожелали да отговорят.

Въпрос № 7: По кой предмет бихте използвали проектния метод? Някои от анкетиранияте са дали повече от един отговор. Предметите, по които биха използвали проектния метод, са:

– Човекът и природата	– 50%
– Човекът и обществото	– 40%
– Домашен бит и технологии	– 30%
– Български език	– 20%
– Изобразително изкуство	– 20%
– Математика	– 20%
– Околен свят	– 10%
– ЧК	– 10%

Въпрос № 8: Защо избрахте точно този предмет? **30%** от анкетиранияте учители са отговорили, че са избрали именно този предмет поради интереса на децата, **30%** смятат, че предметът дава възможност за изява и творчество на учениците, **10%** са изказали мнение, че предметът дава повече възможност за работа, **10%** смятат, че знанията, придобити по дадения предмет, могат да бъдат реализирани на практика, **10%** са споделили, че младото поколение ще изгради ценностна система (любов към всичко родно, природа, традиции, обичаи), и **10%** от анкетиранияте не са пожелали да дадат отговор на въпроса.

Въпрос № 9: Смятате ли, че учениците ще проявят интерес към метода на проектите? **90%** от учителите, смятат че учениците ще проявят интерес към метода на проектите, защото ще им бъде интересно и забавно, сами ще планират резултатите и не на последно място се дава свобода на избор и творчество, **10%** не са дали отговор.

Въпрос №10: Моля, напишете примерна тема на проект и отбележете в кой клас и учебен предмет бихте го използвали. Въпросът отразява нагласата и съпричастността на учителите за внедряването на метода на проектите в учебните предмети. Анкетиранияте са дали примерни теми на бъдещи проекти по различни общообразователни предмети в различни класове.

Примерна тема по Човекът и природата – **30%**: „Да спасим околната среда“ – III, IV клас; „Пази земята – твоя дом“ – III, IV клас; „Зелена планета“ – III, IV клас

Примерна тема по Човекът и обществото – **30%**: „Шарено герданче“ – IV клас; „От раклата на баба“ – IV клас; „Да съхраним българското“ – III, IV клас.

Примерна тема по Околен свят – **20%**: „Да бъдем по-добри в един велик ден“.

Примерна тема на проект по СИП: „Моята бъдеща професия“ – II клас.

Примерна тема по ИИ – **20%**: „Екологията и връзката ѝ с изобразителното изкуство“ – III, IV клас.

Обобщение на емпиричните резултати и изводи

В резултат на подробен анализ на получените резултати могат да се направят следните изводи и обобщения.

Българските учители с желание биха въвели (някои от тях вече въвеждат) метода на проектите в своята работа. Изследването показва, че те имат желание, потребност и готовност за някаква промяна в своята педагогическа практика. Стремят се към новото и смятат, че това е верният път към постигане на добри резултати в процеса на обучение.

Според анкетираните учители чрез метода на проектите учениците ще разгърнат своя творчески потенциал, ще се развие самостоятелното им мислене, ще получат свобода на избор и ще успеят да работят в екип. Това пък, от своя страна, би довело до реална самооценка на всеки ученик и бъдеща реализация в обществото като личност.

ЛИТЕРАТУРА

- Андреев М. (1986). *Интегративни тенденции в обучението*. София: Народна просвета.
- Андреев М., Цветанова-Чурукова, Л., Тодорина, Д. (2000). *Дидактика. Общуване в процеса на обучението*. Благоевград: УИ „Неофит Рилски“.
- Георгиева В. (1995). *Основи на технологичната култура. Педагогически аспекти*. Благоевград: УИ „Неофит Рилски“.
- Марулевска К. (2009). *Проектнобазирана учебна дейност в началното училище*. Благоевград: УИ „Неофит Рилски“.
- Тодорина Д. (2000). *Ефективност на екипната организация на учебната дейност*. Благоевград : УИ „Неофит Рилски“.
- Тодорина Д. (1994). *Технология на груповата учебна дейност*. София: изд. „Мартилен“.

INNOVATIVE POTENTIAL OF THE PROJECTS METHOD IN PRIMARY SCHOOL

Abstract. Nowadays primary teachers are increasingly looking for innovative methods and techniques for awakening the interest of students in educational material and for developing their creative potential. This article is focused on the attitude of teachers towards the use of the innovative projects method in elementary school.

Valeriya Gerova, psychologist

✉ Secondary school „Dr Petar Beron“
29, Neofit Bozveli str.
4400 Pazardzhik, Bulgaria
E-mail: valeriya.gerova@gmail.com